Aynı Sınıf Düzeyinde Hazırlanmış Ders Kitaplarının Atasözleri ve Deyimler Açısından Karşılaştırılması

Selbi Atalan

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1192-7269>

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya – TÜRKİYE

Prof. Dr. Fulya Topçuoğlu Ünal

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3981-9841>

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
Kütahya – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 03.06.2020

Kabul: 12.12.2020

On-line Yayın: 31.03.2021

Anahtar Kelimeler

Türkçe Eğitimi
Türkçe Ders Kitapları
Söz Varlığı
Deyimler
Atasözleri

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.43959>

Öz

Türkçe söz varlığı açısından zengin bir dildir. Bu söz varlığının da en önemli göstergelerinden birisi atasözleri ve deyimlerdir. Atasözü ve deyimler dilin canlılığını ortaya koyan, öğrencilerin geçmiş ve gelecek arasında köprü kurmalarını sağlayan bir kültür aktarıcısıdır. Dilimizde önemli bir yeri olan atasözleri ve deyimler, sözlü ve yazılı gelenekte farklı yollarla aktarılsın da öğrencilere okullarda aktarıldığı araçlardan birisi de ders kitaplarıdır. Bu açıdan öğrencilerin küçük yaştan itibaren ana dilin zenginliklerini, anlatım gücünü yansıtan söz varlığı öğelerini içeren yayınlar ve zengin içerikli metinlerle buluşturulmaları gerekir. Bu metinleri öğrencilerle buluşturan en yaygın araç ise MEB'in tüm öğrencilere ücretsiz olarak dağıttığı okutulması zorunlu ders kitaplarıdır. Bu kitaplar özel yayınevleri veya MEB yayınları tarafından kaleme alınarak Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının onayı ile basılmaktadır. Bu araştırmanın amacı iki farklı yayınevi tarafından hazırlanan üç adet 7.sınıf Türkçe ders kitabının deyim ve atasözleri varlığı bakımından benzerliklerini ve farklılıklarını karşılaştırmaktır. Araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırmanın inceleme nesnesini Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2019-2020 yılında ilköğretim okulları 7. Sınıflar için ders kitabı olarak kabul edilen kitaplar (MEB (2) ve Özgün yayınevlerince hazırlanan 7. Sınıf Türkçe ders kitapları) oluşturmaktadır. Üç kitaptaki deyim ve atasözleri varlığı içerik analiziyle TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü vasıtasıyla tespit edilerek ortaya konulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre farklı yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarının aynı sınıf düzeyindeki öğrencilere ortak söz varlığı kazandırmada yeterli olmadığı görülmüştür.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Atalan, S. ve Topçuoğlu Ünal, F. (2021). Aynı Sınıf Düzeyinde Hazırlanmış Ders Kitaplarının Atasözleri ve Deyimler Açısından Karşılaştırılması. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(84): 129-143.

Comparison of the Course Books Prepared at the Same Class Level in Terms of Attachments and Discounts

Selbi Atalan

Kutahya Dumlupinar University, Institute of Graduate Studies, Kutahya – TURKEY

Prof. Dr. Fulya Topçuoğlu Ünal

Kutahya Dumlupinar University, Department of Education, Department of Turkish and Social Sciences
Education, Kutahya – TURKEY

Article History

Submitted: 03.06.2020

Accepted: 12.12.2020

Published Online: 31.03.2021

Keywords

Turkish Education

Turkish Textbooks

Vocabulary

Idioms

Proverbs

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.43959>

Abstract

Turkish is a rich language in terms of vocabulary. Proverbs and idioms are one of the most important indicators of this vocabulary. Proverbs and idioms are a cultural transmitter that reveals the vitality of the language and enables students to build bridges between the past and the future. Although proverbs and idioms, which have an important place in our language, are conveyed in different ways in oral and written tradition, one of the tools they are conveyed to students in schools is textbooks. In this respect, students should be brought together with publications and rich texts that include vocabulary elements that reflect the richness of the native language and the power of expression. The most common tool that brings these texts together with students is the compulsory textbooks that the Ministry of Education distributes to all students free of charge. These books are written by private publishing houses or MEB publications and published with the approval of the Board of Education. The aim of this research is to compare the similarities and differences of three 7th grade Turkish textbooks prepared by two different publishing houses in terms of the presence of idioms and proverbs. The research is a qualitative research. The study object of the study consists of the books (7th grade Turkish textbooks prepared by MEB (2) and Özgün publishers) accepted as a textbook for the 7th grade of primary schools in 2019-2020 by the Ministry of Education Board of Education. The existence of idioms and proverbs in three books was determined and revealed through content analysis through TDK Proverbs and Idioms Dictionary. According to the results, it has been observed that the textbooks prepared by different publishing houses are not sufficient for students of the same grade to gain a common vocabulary.

GİRİŞ

İnsanlar arasındaki iletişimde sözcüklerin gücü yadsınmaz bir gerçektir. Bir insan ne kadar çok sözcük bilirse kendini o kadar iyi ifade eder. Bu nedenle söz varlığı çok önemlidir. Söz varlığı Türkçe sözlükte “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler” olarak tanımlanmaktadır. Çotuksöken’e (1989) göre söz varlığı şu alt anlambilimlerden oluşmaktadır: a) sözcük dağarcığı, b) terim dağarcığı, c) kalıp kullanım (kalıp sözler) dağarcığı, ç) deyim dağarcığı, d) atasözü dağarcığı, e) özel deyişler dağarcığı (telmihler, dualar, beddualar gibi). Sözvarlığının içinde deyimler ve atasözleri önemli bir yer tutmaktadır. Aksan’a (2009) göre deyim: “belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür”.

Sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik kullanılan materyallerden biri de ders kitaplarıdır. Ders kitapları öğretim amacıyla kullanılan birincil kaynaklardır. Derslerde bilgilerin öğrenciye aktarımı sürecinde öğrencinin yaş ve bilgi düzeyine uygun, öğretim programları esas alınarak hazırlanmış basılı eğitim araçları olan ders kitapları en yaygın öğretim materyalleridir (Bayrakçı, 2005). Özel yayınevleri veya MEB tarafından hazırlanan ders kitaplarının uygunluğu Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından denetlenmektedir. Talim ve Terbiye Kurulunun onayından geçen kitaplar tüm öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Bu kitapların dışında başka bir kaynak kitap kullanımına izin verilmemektedir. Bu nedenle kitaplardaki söz varlığı daha da önem kazanmaktadır. Türk eğitim sisteminde, ders kitaplarının baskın eğitim-öğretim aracı olarak kullanılması, bu kitapların nitelikleri üzerinde çok daha titiz olunması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır (Karadağ, 2019). Bu bağlamda Türkçe ders kitapları, 2018 Türkçe Öğretim Programı’nın özel amaçları arasında sayılan söz varlığını zenginleştirmede önemli bir görev üstlenmektedir (Aytan, Güneş ve Uysal, 2018).

Söz varlığının içinde deyimler ve atasözleri önemli bir yer tutmaktadır. Aksan’a (2009) göre deyim: “belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan sözdür”. “Toplumların, uzun gözlem ve tecrübeler sonunda vardıkları yargılar hikmetli düşünce, öğüt ve örneklemeler yolu ile ifade edilebilir. Bu ifadelerin birçoğu mecazî anlam taşıyan; uzun yılların oluşturduğu biçimle kalıplaşmış bulunan; daha çok sözlü gelenek içinde kuşaktan kuşağa geçerek yaşayan; anonim nitelikteki özlü sözlerdir. Bu sözlerle atasözü denir” (TDEA, 1977: 214). Atasözü ve deyimler dört temel dil beceri alanının geliştirilmesinde de önemli bir yere sahiptir (Karagöl ve Tarakçı, 2019). Türkçe öğretim programında dil becerilerinin kazandırılması için okuma becerisi içerisinde belirlenen kazanımlarda atasözleri ve deyimlere yer verilmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitapları, Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) 2018’deki beceri ve kazanımlar doğrultusunda Türkçenin söz varlığını öğretmek öğrencinin kelime hazinesini geliştirmeyi amaçlar. Ortaokul düzeyindeki söz varlığına ilişkin TDÖP-2018’deki kazanım ve açıklamalar aşağıda gösterilmiştir.

Okuma/7. Sınıf

Söz Varlığı

T.7.3.5. Bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.

a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.

b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.

T.7.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.

TDÖP-2018'de 7. sınıf düzeyinde atasözü ve deyimlere ilişkin kazanımların "okuma" becerisi alanının "söz varlığı" alt başlığında iki kazanım olarak verildiği görülmektedir. Yukarıda yer alan kazanımlar öğrencilerin ders kitaplarındaki metinlerde ve etkinliklerde atasözleri ve deyimlerle karşılaştıklarını göstermektedir. Bunun yanında okullarda yapılan yazılı sınavlarla MEB tarafından yapılan çeşitli merkezî sınavlarda da bu kazanımların öğrencilerin karşısına çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin bu merkezî sınavlara hazırlanmalarında olduğu gibi "gerek alıcı gerek üretici dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik sınıf içi uygulamalar ve çoğunlukla ders kitaplarına seçilen metinler kaynaklık etmektedir." (Karadağ, 2019) Bu nedenle aynı sınıf düzeyinde farklı yayınevlerinin hazırlanmış olduğu ders kitaplarının söz varlığı bakımından bilhassa atasözleri ve deyimler açısından benzerlik göstermesi gerekmektedir.

Bu çalışmada ortaokul 7. sınıf düzeyi için hazırlanan "MEB (2)" ve "Özgün Yayınları" na ait Türkçe ders kitaplarının içeriğinde bulunan "atasözleri ve deyimler" tespit edilerek üç kitaptaki söz varlığının benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca kitaplarda yer alan deyimlerin temalara ve metin türlerine göre dağılımı ile kitaplarda yer alan atasözü varlığı da incelenmiştir.

Araştırma, program hazırlayıcılara, ders kitabı yazarlarına ve ders kitabı ile ilgili yönetmelik yazarlara, bahsi geçen bu üç ders kitabında kullanılan atasözleri ve deyimler ile ilgili geribildirim vermesi açısından önemlidir. Ayrıca bu üç kitapta daha önce atasözleri ve deyim varlığı ile ilgili karşılaştırmalı bir çalışma yapılmamış olması da önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma modeli olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım'ın (1999) belirttiği gibi "Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır.

İnceleme Nesnesi

2019-2020 Eğitim-Öğretim yılından itibaren kullanılmak üzere Talim ve Terbiye Kurulu tarafından belirlenen 5.sınıf düzeyinde bir, 6.sınıf düzeyinde iki, 7.sınıf düzeyinde üç, 8.sınıf düzeyinde ise bir kitap, toplamda ise yedi kitap yayınlanmıştır. 7. Sınıf, sayıca en fazla kitaba sahip olan düzey olduğu için araştırmanın inceleme nesnesini 7.sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Bunlardan ikisi MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe ders kitabı, diğeri de Özgün Yayıncılık 7. Sınıf Türkçe ders kitabıdır.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri kaynağı olarak 7. Sınıf seviyesinde MEB ve Özgün yayınevlerince hazırlanan Türkçe ders kitapları kullanılmıştır. Bu üç kitaptaki serbest okuma metinleri ve dinleme metinleri hariç diğer metinler deyim ve atasözleri varlığı açısından TDK atasözleri ve deyimler sözlüğü aracılığıyla iki Türkçe öğretmeni ve bir alan uzmanı tarafından tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Türkçe ders kitaplarındaki deyim ve atasözlerine ilişkin verilere ulaşmak için içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir veya birçok metnin içindeki sözcüklerin, kavramların, temaların, deyimlerin veya cümlelerin belirlenip sayıya dökülmesi için kullanılır (Kızıltepe, 2015). Bu nitel çalışmada toplanan veriler çalışmanın amacı doğrultusunda betimsel istatistikler kullanılarak sınıflandırılmıştır. Kitaplardan elde edilen bulgular tablolar ve şekillerle sunulmuş ve bulgular yorumlanmıştır. Bu araştırmada her kitapta sekiz tema, her temada üçer metin olmak üzere toplamda yetmiş iki metin incelenmiştir. Her temada bir serbest okuma metni ve bir dinleme metni olmak üzere

toplam kırk sekiz metin dikkate alınmamıştır.

BULGULAR

Aynı eğitim-öğretim yılında aynı sınıf düzeyine ait olarak hazırlanmış (7.sınıf) Türkçe ders kitaplarında yer alan temalar, metin isimleri, kullanılan deyimler ve atasözleri ile kaç deyim ve atasözü kullanıldığı tablolaştırılarak gösterilmiştir.

1. Deyim Varlığı Açısından Elde Edilen Bulgular

1.1. 7. Sınıf MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) Türkçe Ders Kitabında Tespit Edilen Deyimler

Metin	Deyimler	f
Bir Dünya	Günlük güneşlik görünmek	1
Çiçek Dürbünü	Burnunun dibine sokulmak, (göz) alabildiğine (uzaklaşmak), (biriyle, bir şeyle) baş başa kalmak, dalıp gitmek, dolup taşmak	5
Ana İşsiz Kalınca	Nasihatte bulunmak, içi cız etmek, kaşlarını çatmak, (birinin, birilerinin) ağzına düşmek, (birini) arayıp sormak, elden geçirmek, bağrına basmak, dalıp gitmek, gözünün önüne gelmek, içine ateş düşmek, burnunda tütmek, karnı tok sırtı pek olmak	12
Atatürk'ü Gördüm Düşümde	-	-
Müreftele Kadınlar ve Emin Astsubay	Ele geçirmek, yakıp yıkmak, kendini avutmak, uykuya dalmak, boş oturmak, hizmet etmek, canı sıkılmak	7
Sığırtmaç Mustafa	Karar vermek, aklından geçirmek	2
Okumanın İşlevi	Yer almak, sürüp gitmek, tat almak, tartışma götürmek, elinin altında olmak, ağır basmak, başından atmak, yoksun olmak	8
Kitaplarla Kurulan Dostluk	Yüreği yanmak	1
Okumak Düşünmek İçindir	Pat diye, göbek atmak	2
Tahta Bisiklet	Karnı zil çalmak, yüzü gülmek, işini yoluna koymak, elden çıkmak, sesini çıkarmamak, düş kırıklığına uğramak, büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öpmek, dalıp gitmek, çekip gitmek	9
Kaplumbağayla İki Ördek	Anlaşmaya varmak, can vermek, iyi etmek, pat diye	4
Kızgın Bir Lira	Göze çarpmak, gözden geçirmek, canı sıkılmak, aklına gelmek, gözden geçirmek, (bir yere) kendini atmak, haber vermek	7
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	(bir şeye) merak sarmak (duymak, salmak), ilgi duymak, yükünü çekmek, küçük görmek, (birinin) hoşuna gitmek, sonuç almak, karar vermek, dal gibi, dikkat kesilmek,	9
Başarıya Gitmek Mi Başarıyı Çekmek Mi?	İşi olurluna bırakmak, işe yaramak, kenara çekilmek, ezber bozmak, kapıya dayanmak, akıl etmek, icat etmek, (birinin) başının etini yemek, kayıtsız kalmak, (birinin) kapısını çalmak	10
"A" Harfi	Karar vermek, yanında olmak, ele almak, ciddiye almak, (birine) karşı gelmek, can atmak	6
Yusufçuk	Elinden almak, karar vermek, (birini, bir şeyi) salık vermek, avucunun içine almak, etmediğini bırakmamak (komamak), (birine) korku salmak,	11

	önüne katmak, (birinin) hoşuna gitmek, sevinçten deliye dönmek, ses etmek, haber vermek	
Karagöz Nedir?	Örnek almak, iz bırakmak, görev almak, perde kurmak, sahip çıkmak	5
Anadolu'da Kilim Demek	Dile getirmek, yüze gülmek, yüreği sızlamak, dili çözülmek, söz vermek, gönül vermek, örnek vermek	7
İki Tekerlekli Özgürlük	Nefes almak, yer açmak, düzen vermek (düzene koymak, düzene sokmak), (biriyle, bir şeyle) baş başa kalmak, tadını çıkarmak, denk getirmek, soluğu (bir yerde) almak, kamp yapmak	8
Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim	Kan tere batmak, avazı çıktığı kadar, karar vermek, (birini) adamdan saymak	4
Karlı Dağların Arkadaşı Ol	Aklına gelmek, dikkat çekmek	2
Âşık Veysel Şatiroğlu	Dünyaya gelmek, sancısı tutmak, hayır dua etmek, teselli bulmak, eli silah tutmak, keyfi kaçmak, beş parasız kalmak, öne çıkmak, konser vermek	9
Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru	Bir araya getirmek, elde etmek, şekil vermek, ortaya çıkmak	4
Ağaçtan Oyma Su Tası	(birinin) hoşuna gitmek, kıkır kıkır gülmek, (bir şeyden) söz etmek, can vermek, göçüp gitmek	5
Toplam		138

Tablo 1: MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyimler

Tablo 1' deki bulgulara göre Ana İssiz Kalınca f(12), Yusufçuk f(11) metinlerinde Sığırtmac Mustafa f(2), Okumak Düşünmek İçindir f(2), Kitaplarla Kurulan Dostluk f(1) metinlerine göre daha çok deyim bulunmaktadır. Atatürk'ü Gördüm Düşümde metninde ise hiç deyime rastlanmamıştır.

1.2. 7.Sınıf Özgün Yayınları Türkçe Ders Kitabında Tespit Edilen Deyimler

Metin	Deyimler	f
Karanfiller ve Domates Suyu	Lazım gelmek (olmak), kiraya vermek, karşı koymak, meydana çıkmak, gözü bulanmak, idare etmek	6
Ninenin Kitabı	Boş oturmak, (birine) yük olmak, göçüp gitmek, pes etmek, geri çevirmek, dünyadan el etek (elini eteğini) çekmek, elinden geleni yapmak, gözünden (gözlerinden) yaş (yaşlar) boşanmak	8
Baba, Bana Bir Şiir Bul	-	-
Atatürk ve Anıları	Senli benli olmak, (birinin) sözünü tutmak, kendinden geçmek, gözden geçirmek	4
Koca Seyit	Havaya uçmak, içine sinmek, çılgılık atmak (koparmak, basmak), mazur görmek	4
Bir Mustafa Kemal Vardı	-	-
Meşe ile Saz	Baş eğmek, (birine, bir şeye) kanat germek, eksik olma, dimdik durmak, boyun eğmek	5
Küçük Çocuk	Karar vermek	1
Yıkmak Kolay	Boşa gitmek, emek harcamak, gönül okşamak, yerle bir etmek, çekip gitmek, vücuda getirmek, yeter de artar, teşvik etmek, ortadan kaldırmak, (bir şeyin) yolunu tutmak	10

İstiklal Marşı'nın Kabulü	Kâğıt kaleme sarılmak, fark etmek, dikkat çekmek, karar vermek, düşünceye dalmak, (birinin, birilerinin) takdirini kazanmak	6
Büyük Mimar Koca Sinan	Dillere destan olmak, peşine takılmak, iş vermek, (birini, bir şeyi) salık vermek, (bir şeyin) yerini tutmak, (birinin) adını taşımak, ferman çıkarmak, hoş görmek (karşılama)	8
Yurt Türküsü	Gözünde tutmek	1
Küçük Yunus	Yol almak, memeden kesmek, ilgisini çekmek, çığlık atmak (koparmak, basmak), dümen kırmak, altüst olmak, içi daralmak, çaba harcamak, gücü kesilmek, çaba harcamak, seyirci kalmak (olmak), gözünü (gözlerini) (bir şeye) dikmek, düğün bayram olmak, aklından geçirmek	14
Son Leylek	Çekip gitmek, yüzünü buruşturmak (ekşitmek), uykusu kaçmak, önünü kesmek, peşine düşmek (gitmek)	5
Güz	Kül olmak	1
Anadolu Davulu	Hüner göstermek, oralı (bile) olmamak, yerinde duramamak, alkış tufanı kopmak, baş tacı etmek, yüreğini hoplatmak (oylatmak veya kaldırmak), yerinden oynatmak, heyecan vermek, oruç tutmak, el ense çekmek (etmek), şevk vermek	11
Sazıma	Ortak olmak, pençe vurmak	2
Karagöz ile Hacivat	Doktora görünmek, hakkını helal etmek, verem olmak, eline almak	4
Ağaç ve Sen	Göz dikmek, el çekmek, boşa gitmek, emek çekmek, engel tanımamak, engel tanımamak, başı dik olmak, alnı açık yüzü ak, ömür sürmek	9
Bazı İnsanlar	Azar işitmek, kabul görmek, kendini göstermek, fırsat bulmak, ortaya çıkmak, dışa vurmak, söz altında kalmamak, karşı karşıya olmak, kaniya varmak, (birinin veya bir şeyin) kıymetini bilmek, idare etmek	11
Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	Ortaya çıkmak, tepki vermek, (birinin) başına gelmek, tepki vermek	4
Ampulün İlk Yanışı	Sonuç almak, pahalıya patlamak (mal olmak, oturmak), (bir işi) aceleye getirmek, ... bir hâl almak (hâle girmek)	4
İbni Sina	Emek vermek, zor gelmek	2
Isıklı Haberleşenler	Yok olmak	1
Toplam		121

Tablo 2: Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyimler

Küçük Yunus f(14), Anadolu Davulu f(11), Bazı İnsanlar f(11) metinlerinde daha çok deyim bulunurken Küçük Çocuk f(1), Yurt Türküsü f(1), Isıklı Haberleşenler f(1) metinlerinde ise daha az deyme yer verilmiştir. Baba Bana Bir Şiir Bul, Bir Mustafa Kemal Vardı metinlerinde ise deyim bulgusuna rastlanmamıştır.

1.3. 7. Sınıf MEB Yayınları (Edt. Nurchihan Demirer) Türkçe Ders Kitabında Tespit Edilen Deyimler

Metin	Deyimler	f
Arıların İlhamı	İş görmek, (bir şeyden) söz etmek, yerine getirmek, düşünceye dalmak, uzak durmak, örnek vermek.	6
Munise	(birinin) üstüne yürümek, haber vermek, sokağa dökülmek, kulak vermek, kendine gelmek, iç çekmek, kendini avutmak, lazım gelmek, ele geçmek, boyun bükmek, göz dikmek, razı etmek	12
Dostluk	Başı dara düşmek, (birini) arayıp sormak, sağ olsun, fotoğraf çekmek, gözüne uyku girmemek, bal gibi, ipucu vermek, ipin ucunu kaçırmak, iç dökmek, atsan atılmaz satsan satılmaz, örnek olmak, derdini dökmek, damardan girmek, (birinin) kıymetini bilmek, gönlünü hoş etmek, başı dara düşmek, hesabını bilmek	16
Vatan Destanı	Fidan gibi, destan gibi, hayran olmak, ömür sürmek, ceylan gibi	5
Ordular! İlk Hedefiniz...	Gece gündüz dememek, kendinden geçmek, nefes nefese kalmak, dünya başına yıkılmak, yer yerinden oynamak, gözden geçirmek, sona ermek	7
Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz	Özen göstermek, kafa kafaya vermek, şaşırp kalmak, neye uğradığını şaşırmak, karara varmak, karşı gelmek, söz dinlemek, kapı dışarı etmek, sevinçten uçmak, ders vermek, fırsat bulmak	11
Barış Manço	Hayata gözlerini yummak (kapamak), tercüman olmak, (bir şeye) imza atmak, damga vurmak, ilgi görmek, ağzından düşmemek (düşürmemek)	6
Sol Ayağım	Elinde tutmak, ümit kesmek, (bir şeyden) söz etmek, yanında olmak, karar vermek, işaret vermek, kendine gelmek, şaşkına dönmek, can atmak	9
İnsanlarla Geçinme Sanatı	Değer vermek, (birine) haddini bildirmek, çileden çıkmak	3
Türk Mutfak Kültüründe Kahve	Farkına varmak, konuk etmek, iz bırakmak	3
Ben Mimar Sinan	Hizmet etmek, saygı duymak (beslemek), baş eğmek, karara varmak, zaman almak, dili tutulmak, söze karışmak, (bir durum) açığa çıkmak, aklını kaçırmak, hayata gözlerini yummak (kapamak), (bir şeyin) başına geçmek, yolunda gitmek (yürümek), (birini veya bir şeyi) gölgede bırakmak, cesaret göstermek	14
Türkiye'm, Anayurdum, Sebebim, Çarem!	Bağlanıp kalmak, aklından çıkmak	2
Piri Reis	Ziyafet çekmek (vermek), denize açılmak, gelsin...(gelsin...gitsin ...), marifet göstermek, şaka yapmak, ziyaret etmek, yok olmak	7
2100'deki Yaşamda Bir Gün	Şaka yapmak, (bir şeyle) başa çıkmak, dikkat çekmek, imkân vermek, (birinin) başına gelmek, göz atmak, söz vermek, göz gezdirmek, aklının bir köşesine yazmak, karar vermek, yorgun düşmek	11
Yeni Dünya	(bir şeyden) söz etmek, fotoğraf çekmek, mesafe kat etmek, aldırış etmemek, yol almak, çığır açmak	6
Okumak Deyince	(bir durum) açığa çıkmak, (bir işe) kendini vermek (vurmak veya çalmak),	8

	farkında olmak, iletişim kurmak, hayal kurmak, yerine koymak, yerine geçmek, vicdan azabı çekmek (duymak)	
DivanuLugâti't Türk'ün Bulunuş Hikâyesi	Yok, etmek, değer biçmek, (birine, bir şeye) kıymet vermek, kâfi gelmek	3
Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz	Kan ter içinde, helak olmak, ha babam de babam, ipe un sermek, yeter de artar, (bir şeyden) zevk almak (duymak)	6
İlk Kar	Kendini kaptırmak, kendinden geçmek, katıla katıla gülmek, davet etmek, bağırıp çağırmak, dur durak (dur dinlen veya dur otur) yok	6
Bu Sabah Hava Berrak	İçinden geçirmek	1
Lavanta Kokulu Köy	(bir iş veya durum) tersine dönmek, dikkat çekmek, kendinden geçmek, ... bir hâl almak (hâle girmek), hayatını (birine) borçlu olmak, dikkatini çekmek	6
İstanbul	Öpüp başına koymak	1
Akşehirde Bir Fil	Rahat durmak, silip süpürmek, astığı astık, kestiği kestik, (birinin) ocağına düşmek, göz atmak, selam vermek, top gibi gürlmek, şeytan dürtmek, yoluna çıkmak	9
Moena Türk Köyü	(bir işte) yer almak, elinden gelmek, dikkatini çekmek, kendine gelmek, anlam vermek	5
Toplam		163

Tablo 3: MEB Yayınları (Edt. Nurgihan Demirel) 7. Sınıf Ders Kitabındaki Deyimler

Dostluk f(16), Ben Mimar Sinan f(14), Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz f(11) metinlerinde; Bu Sabah Hava Berrak f(1), İstanbul f(1) metinlerine göre daha çok deyim rastlanmıştır. Hiç deyim bulgusuna rastlanmamış bir metin yoktur.

2. Metin Türlerine Göre Deyim Varlığı Bulguları

2.1. MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyimlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı

Metin Türleri	Metin Sayısı(f)	Toplam Deyim Sayısı(f)
Öyküleyici	10	67
Bilgilendirici	11	69
Şiir	3	2

Tablo 4: MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyim Varlığının Metin Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 4'teki bulgulara göre f(10) öyküleyici metinde f(67) kez deyim kullanılmıştır. f(11) bilgilendirici metinde de f(69) kez deyim rastlanmıştır. Şiir türündeki f(3) metinde ise f(2) kez deyim tespit edilmiştir.

2.2. Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyimlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı

Metin Türleri	Metin Sayısı(f)	Toplam Deyim Sayısı(f)
Öyküleyici	13	73
Bilgilendirici	5	35
Şiir	6	13

Tablo 5: Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyim Varlığının Metin Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 5'te de görüldüğü gibi bu kitapta f(13) öyküleyici, f(5) bilgilendirici metin ve f(6) şiir tespit edilmiştir. Öyküleyici metinlerde f(73),bilgilendirici metinlerde f(35) ve şiirlere f(13) deyim bulgusuna rastlanmıştır.

2.3. MEB Yayınları (Edt. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyimlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı

Metin Türleri	Metin Sayısı(f)	Toplam Deyim Sayısı(f)
Öyküleyici	11	97
Bilgilendirici	9	57
Şiir	4	9

Tablo 6: MEB yayınları (Edt. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyim Varlığının Metin Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 6'da görüldüğü üzere f(11) öyküleyici metin, f(9) bilgilendirici metin, f(4) şiir tespit edilmiştir. Öyküleyici metinlerde f(97), bilgilendirici metinlerde f(57) ve şiirlerde f(9) deyim tespit edilmiştir.

3. Temalara Göre Deyim Varlığı Bulguları

3.1. MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Temalara Göre Dağılımı

Temalar	Metin Sayısı(f)	Deyim Sayısı(f)
1. Duygular	3	18
2. Milli Mücadele ve Atatürk	3	9
3. Okuma Kültürü	3	11
4. Erdemler	3	20
5. Kişisel Gelişim	3	25
6. Milli Kültürümüz	3	23
7. Sağlık ve Spor	3	14
8. Sanat	3	18

Tablo 7: MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Temalara Göre Dağılımı

Tablo 7'deki bulgulara göre Duygular teması f(18), Milli Mücadele ve Atatürk teması f(9), Okuma Kültürü teması f(11), Erdemler teması f(20), Kişisel Gelişim teması f(25), Milli Kültürümüz teması f(23), Sağlık ve Spor teması f(14), Sağlık teması ise f(18) deyim içermektedir. En çok deyim Kişisel Gelişim temasında bulunurken en az deyim Milli Mücadele ve Atatürk temasında

bulunmaktadır.

3.2. Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Temalara Göre Dağılımı

Temalar	Metin Sayısı(f)	Deyim Sayısı(f)
1. Erdemler	3	14
2. Milli Mücadele ve Atatürk	3	8
3. Duygular	3	16
4. Milli Kültürümüz	3	15
5. Doğa ve Evren	3	20
6. Sanat	3	17
7. Kişisel Gelişim	3	24
8. Bilim ve Teknoloji	3	7

Tablo 8: Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Temalara Göre Dağılımı

Tablo 8'deki bulgulara göre temalara göre deyim varlığı şöyledir: Erdemler temasında f(14), Milli Mücadele ve Atatürk'te f(8), Duygular temasında f(16), Milli Kültürümüz temasında f(15), Doğa ve Evren temasında f(20), Sanat temasında f(17), Kişisel Gelişim temasında f(24), Bilim ve Teknoloji temasında f(7) adet deyim tespit edilmiştir. En az deyim varlığına sahip tema Bilim ve Teknoloji iken en fazla deyim varlığına sahip tema Kişisel gelişim temasıdır.

3.3. MEB Yayınları (Edt. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Temalara Göre Dağılımı

Temalar	Metin Sayısı(f)	Deyim Sayısı(f)
1. Erdemler	3	34
2. Milli Mücadele ve Atatürk	3	23
3. Kişisel Gelişim	3	18
4. Milli Kültürümüz	3	19
5. Bilim ve Teknoloji	3	24
6. Okuma Kültürü	3	17
7. Doğa ve Evren	3	13
8. Zaman	3	15

Tablo 9: MEB Yayınları (Edt. Nurcihan Demirer) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Temalara Göre Dağılımı

Tablo 9'daki bulgulara göre Erdemler teması f(34), Milli Mücadele ve Atatürk teması f(23), Kişisel Gelişim teması f(18), Milli Kültürümüz teması f(19), Bilim ve Teknoloji teması f(24), Okuma Kültürü f(17), Doğa ve Evren teması f(13), Zaman teması f(15) deyim içermektedir. En fazla deyim Erdemler temasında tespit edilirken en az deyim Doğa ve Evren temasında tespit edilmiştir.

4. Atasözü Varlığı Açısından Elde Edilen Bulgular

4.1. MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Tespit Edilen Atasözleri

Temalar	Metinler	Atasözü	f
4.Erdemler	Tahta Bisiklet	Kara gün kararıp kalmaz.	1
6.Milli Kültürümüz	Yusufçuk	Taşıma su ile değirmen dönmez.	1
6.Milli Kültürümüz	Yusufçuk	Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.	1
8.Sanat	Âşık Veysel Şatıroğlu	Korkunun ecele faydası yoktur.	1
8.Sanat	Ağaçtan Oyma Su Tası	Yaş kesen baş keser.	1
Toplam			5

Tablo 10: MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Atasözleri

Tablo 10'daki bulgulara göre Erdemler temasında f(1), Milli Kültürümüz temasında f(2), Sanat temasında ise f(1) adet olmak üzere toplamda f(5) adet atasözü tespit edilmiştir. Diğer temalarda herhangi bir atasözü varlığına rastlanmamıştır.

4.2. 7. Sınıf Özgün Yayınları Türkçe Ders Kitabında Tespit Edilen Atasözleri

Temalar	Metinler	Atasözü	f
4.Erdemler	Karanfiller ve Domates Suyu	Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ (olur).	1
6.Sanat	Anadolu Davulu	Davulun sesi uzaktan hoş gelir.	1
7.Kişisel Gelişim	Âşık Veysel Şatıroğlu	İnsanoğlu çiğ süt emmiş.	1
7.Kişisel Gelişim	Ağaçtan Oyma Su Tası	Kusursuz dost arayan dostsuz kalır.	1
Toplam			4

Tablo 11: Özgün Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Atasözleri

Erdemler temasında f(1), Sanat temasında f(1), Kişisel Gelişim temasında f(2) adet atasözü tespit edilmiştir. Tablo 11'e göre toplamda f(4) adet atasözü bulgusuna rastlanmıştır. Diğer temalarda herhangi bir atasözü varlığına rastlanmamıştır.

4.3. 7.Sınıf MEB Yayınları (Edt. Nurihan Demirer) Türkçe Ders Kitabında Tespit Edilen Atasözleri

Temalar	Metinler	Atasözü	f
4.Milli Kültürümüz	Türk Mutfak Kültüründe Kahve	Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı (hakkı) vardır.	1
5.Bilim ve Teknoloji	Piri Reis	Komşuda pişer, bize de düşer.	1
Toplam			2

Tablo 12: MEB Yayınları (Edt. Nurihan Demirer) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Atasözleri

Tablo 12'deki bulgulara göre Milli Kültür temasında f(1), Bilim ve Teknoloji temasında f(1) adet olmak üzere toplamda f(2) adet atasözü tespit edilmiştir. Diğer temalarda herhangi bir atasözü varlığına rastlanmamıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 7. sınıf seviyesinde hazırlanmış üç farklı ders kitabındaki metinler üzerinde söz varlığı açısından incelemeler yapılmıştır. Metinlerdeki deyim ve atasözü varlığı tespit edilmiş ve kitaplar bazında sayısal değerlere ulaşılmıştır.

MEB (Edt. Emine Kırman) yayınlarının kitabında toplam f(138) deyim rastlanırken Özgün yayınlarının kitabında f(121), MEB (Edt. Nurcihan Demirer) yayınlarının kitabında toplam f(163) deyim tespit edilmiştir. En az deyim Özgün yayınlarının kitabında rastlanırken en fazla deyim de MEB (Edt. Nurcihan Demirer) yayınlarının kitabında rastlanılmaktadır. Her üç kitapta da deyim varlığının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Araştırmada MEB yayınlarının iki ayrı kitabı incelenmiştir. Bu iki kitaptaki deyim varlığı karşılaştırıldığında bir eşitliğin söz konusu olmadığı görülmektedir. Aynı seviyede hazırlanmış üç ders kitabı söz konusu olmasına rağmen kitaplar arasında söz varlığı bakımından az da olsa bir farklılık vardır. Buradan yola çıkarak bu kitaplarla öğrenim gören öğrencilerin de söz varlığı açısından farklılıklar göstereceği ve bu durumun fırsat eşitsizliği oluşturacağı düşünülebilir. Bu sebeple eğitim sürecinde öğrencilerin söz varlığına kaynaklık eden Türkçe ders kitaplarının büyük oranda ortak söz varlığı kazandırma özelliğine sahip olmaları beklenmektedir. Bu durum aynı sınıf düzeyinde çok daha önemli olmaktadır (Karadağ, 2019). Nitekim öğrencilere ortak söz varlığı kazandırmanın önemi, birçok çalışmada (Güzel vd., 2005; Kurudayıoğlu ve Karadağ, 2006; Okur vd., 2010; Kurudayıoğlu, 2011; Soysal, 2016; Onan, 2016; Karadağ, 2019) dile getirilmektedir.

Araştırmanın diğer adımı deyim varlığının metin türlerine göre dağılımı incelenmiştir. MEB (Edt. Emine Kırman) yayınlarında öyküleyici metinlerde f(67), bilgilendirici metinlerde f(69), şiir türünde ise f(2) adet deyim tespit edilmiştir. En fazla deyim bilgilendirici metinlerde rastlanırken en az deyim şiir türünde rastlanmaktadır. Özgün yayınlarında hikâye edici metinlerde f(73), bilgilendirici metinlerde f(35) ve şiirlerde f(13) deyim bulgusuna rastlanmıştır. MEB (Edt. Nurcihan Demirer) yayınlarında ise hikâye edici metinlerde f(97), bilgilendirici metinlerde f(57) ve şiirlerde f(9) deyim tespit edilmiştir. Bu bulgulardan da yola çıkarak deyim varlığının metin türlerine dengeli bir dağılımının söz konusu olmadığı söylenilebilir. Bu dağılımda metin türlerinin sayısal olarak dağılımı da etkilidir. Genel olarak şiir türünde her üç kitapta da deyim varlığına çok az rastlanmıştır.

Araştırmanın diğer bir adımı deyimlerin sayısal varlığının temalara göre dağılımı incelenmiştir. Tablo 7'deki bulgulara göre Duygular teması f(18), Milli Mücadele ve Atatürk teması f(9), Okuma Kültürü teması f(11), Erdemler teması f(20), Kişisel Gelişim teması f(25), Milli Kültürümüz teması f(23), Sağlık ve Spor teması f(14), Sağlık teması ise f(18) deyim içermektedir. En çok deyim Kişisel Gelişim temasında bulunurken en az deyim Milli Mücadele ve Atatürk temasında bulunmaktadır. Tablo 8'deki bulgulara göre temalara göre deyim varlığı Erdemler temasında f(14), Milli Mücadele ve Atatürk temasında f(8), Duygular temasında f(16), Milli Kültürümüz temasında f(15), Doğa ve Evren temasında f(20), Sanat temasında f(17), Kişisel Gelişim temasında f(24), Bilim ve Teknoloji temasında f(7) adet olarak tespit edilmiştir. En az deyim varlığına sahip tema Bilim ve Teknoloji iken en fazla deyim varlığına sahip tema Kişisel gelişim temasıdır. Tablo 9'daki bulgulara göre Erdemler teması f(34), Milli Mücadele ve Atatürk teması f(23), Kişisel Gelişim teması f(18), Milli Kültürümüz teması f(19), Bilim ve Teknoloji teması f(24), Okuma Kültürü f(17), Doğa ve Evren teması f(13), Zaman teması f(15) deyim içermektedir. En fazla deyim Erdemler temasında tespit edilirken en az deyim Doğa ve Evren temasında tespit edilmiştir. Temalara göre deyim varlığının sayısal olarak dağılımına bakıldığında her üç kitapta da dengeli bir dağılımın olmadığı görülmektedir.

MEB Yayınları (Edt. Emine Kırman) Türkçe Ders Kitabında toplam f(5) adet atasözü saptanmıştır. Özgün yayınlarında toplam f(4) adet atasözü tespit edilmiştir. MEB Yayınlarında (Edt. Nurcihan Demirer) ise f(2) adet atasözü tespit edilmiştir. MEB yayınlarının iki kitabı kendi arasında

karşılaştırıldığında atasözü varlığı açısından yine bir eşitsizlik söz konusudur.

İnceleme konusu olan her üç kitapta da deyim ve atasözü varlığı birbirinden sayıca farklıdır. Ayrıca tespit edilen deyim ve atasözlerinin metin türlerine ve temalara sayısal olarak dengeli bir dağılımı da yoktur. Üç farklı kitabın söz varlığı sayıca farklı olduğundan aynı sınıf seviyesinde tek ders kitabının kullanılması fırsat eşitliği açısından gerekli görülebilir.

TDK veri tabanında 2.396 atasözü ve 11.209 deyim bulunmaktadır. İncelenen ders kitaplarındaki atasözü ve deyim varlığı TDK’de yer alan atasözü ve deyim varlığı göz önünde bulundurulduğunda ders kitaplarındaki atasözü ve deyim varlığının yetersiz olduğu söylenebilir. Ders kitaplarının söz varlığı bakımından yetersiz olduğu farklı çalışmalarla da gözler önüne serilmiştir. Nitekim Türkben’in (2019) de farklı sınıf düzeylerindeki Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığı üzerine yaptığı çalışmada da deyim ve atasözleri varlığının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. İnan (2016) da çalışmasında benzer sonuçlara ulaşarak, ders kitaplarının deyim ve atasözü bakımından yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Süğümlü ve Eraslan (2019), çalışmalarında ders kitaplarında daha fazla atasözüne yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Uludağ (2010) 7.sınıf ders kitaplarını söz varlığı bakımından incelemiş olduğu çalışmada iki kitapta hiç atasözüne rastlamazken bir kitapta yalnızca üç atasözü tespit etmiştir. Turhan (2010) 8.sınıf ders kitaplarını söz varlığı bakımından incelemiş olduğu çalışmada dört kitapta birer kez atasözüne rastlarken bir kitapta iki kez atasözü varlığı tespit etmiştir. Yapılan çalışmaların sonuçları göz önüne alındığında günümüzde kullanılan Türkçe ders kitaplarıyla o dönemki ders kitapları arasında atasözü ve deyim varlığı açısından belirgin bir farklılık görülmemektedir. Ders kitaplarında yer alan atasözü ve deyim varlığının geçmişte yapılan çalışmalarda yetersiz görülmüş, günümüzde de bu durumun değişmediği saptanmıştır.

Çalışma sonucunda ulaşılan bulgulara dayanarak, Türkçe ders kitaplarına metinler seçilirken deyim ve atasözü varlığı açısından daha zengin metinlerin tercih edilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, A.; Demirer, N.; Gürcan, E.; Karadağ, D.; Karahan, İ. ve Uysal, A. (2018). *7. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı* (1). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aytan, T.; Güneş, G. ve Uysal, G. (2018). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Dinleme Metinlerinin Öğrencilerin Söz Varlığına Etkisi . *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi, C./S. 1*(1): 1-11 .
- Bayrakçı, M. (2005). Ders Kitapları Konusu ve İlköğretimde Ücretsiz Ders Kitabı Dağıtımı Projesi. *Millî Eğitim Dergisi, 165*, 7-20.
- Çotuksöken, Y. (1989). Bir Dilin Sözvarlığı. *Varlık, 987*, 11.
- Erkal, H. ve Erkal, M. (2019). *Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Özgün Yayınları.
- Erverdi, E. (1977). *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Güzel, A.; Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2005). “İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Hazinesi Bakımından Niceliği ve Ortak Kelime Hazinesi Kazandırma Bakımından Yeterlilikleri” XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- İnan, İ. (2016). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Deyim, Atasözü ve Özdeyişlerin Analizi ve Türkçe Eğitimine Katkıları*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karadağ, Ö. (2019). Aynı Sınıf Düzeyi İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarının Ortak Sözvarlığı Açısından Karşılaştırılması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7*(4), 1130-1140.
- Karagöl, E. ve Tarakçı, R. (2019). Söz Varlığı Öğretimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları. *Millî Eğitim Dergisi, 48*(222), 149-171.

- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kır, T.; Kırcan, E. ve Yağız, S. (2018). 7. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı (2). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kızıltepe, Z. (2015). *İçerik Analizi Nedir? Nasıl Oluşmuştur?* F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (ss. 253-266). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M. ve Karadağ, Ö. (2006). Ortak Kelime Hazinesi Kazandırmada İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Durumu. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), s.335-343.
- Kurudayıoğlu, M. (2011). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir değerlendirme. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6 (2), 1797-1808.
- MEB (2018). *Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Okur, P.; Yıldız, C. ve Okur, A. (2010). İlköğretim Okullarındaki Okuma Etkinliklerinde Göz Ardı Edilen Bir Konu: Sözcük Öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 753-773.
- Onan, B. (2016). Söz Varlığı Terminolojisi Üzerine Bir Analiz Çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 11-29.
- Soysal, T. (2016). Cumhuriyet Dönemi Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Söz Varlığının Geliştirilmesi Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45 (210), 115-140.
- Süğümlü, Ü. ve Eraslan, A. (2019). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Türleri ile Kalıplaşmış Söz Varlığı İlişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 630-646.
- Turhan, H. (2010). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Söz Varlığı Açısından İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük. (2020, 24 Mart). Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkben, T. (2019). Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Deyim Varlığı ve Öğretimi Açısından İncelenmesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 63-90.
- Uludağ, Ç. (2010). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. (1999), Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23, 7-17.